

Letteren als wetenschappen

I. GESCHIEDENIS VAN DE WETENSCHAPPEN, GROEI EN WAARDE VAN KENNIS.

*(THIJS POLLMANN: LETTEREN ALS
WETENSCHAPPEN, 1999)*

II. POPPER VERSUS FEYERABEND

o. Enkele vragen ter inleiding

- ✓ Wat is wetenschap?

*(...) het systematisch geordende geheel van het weten en van de regels, wetmatigheden, theoriën, hypothesen en systemen **waarmee verdere kennis verkregen kan worden** (...) (Van Dale)*

- ✓ Plaats deze definitie in de context van het artikel van Karl R. Popper

- ✓ Wat zegt Paul Feyerabend over de groei van kennis en van de wetenschappelijke methode als instrument voor verkrijgen van kennis?

1. Een stukje geschiedenis

- **De middeleeuwen, eerste universiteiten**

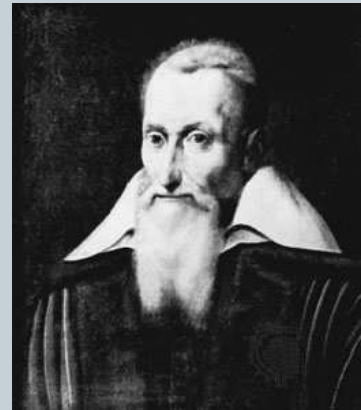
- rond 1200: Parijs, Oxford, Bologna
- drie „hogere“ wetenschapsgebieden (theologie, medicijnen, beide rechten); de vierde was de zgn. **artes-faculteit** (de filosofische faculteit)
- **artes liberales:**
 - trivium (grammatica, dialectica, retorica)
 - quadrivium (muziek, astronomie, rekenkunde, meetkunde)
 - filosofie als bekroning van de artes-studie
- de leerstof: gezaghebbende teksten
- geleerden streefden niet naar uitbreiding van kennis

1. Een stukje geschiedenis

- **Humanisme**

- late 14de eeuw in Italië: **studia humanitatis** (grammatica, retorica, geschiedenis, ethiek) alles toegespitst op de schone letteren („bonnae literae“)
- kennis van geschiedenis en kennis van klassieke talen ging bij de „humanisten“ hand in hand – **tekstinterpretatie** werd ingezet bij historisch onderzoek
- om „doctor“ te worden aan de universiteit moest men nog steeds afstuderen in de „hoge“ vakken

1. Een stukje geschiedenis

- **Opkomst van de landstaal**

- *opkomst van de landstaal in literatuur:*

Dante Alighieri (1265 – 1321) heeft al vroeg laten zien dat ook een landstaal (Toscaans) een volwaardige literaire taal is

- ✓ en in Nederland?

-> *de gedichten van Hadewych en Reinaert*

- *opkomst van de landstaal in wetenschap:*

behoefte aan landstaal bij de kennisoverdracht deed zich eerst voor onder „technici“, mensen van de praktijk (schilders, beeldhouwers, architecten..)

1. Een stukje geschiedenis

- **16de & 17de eeuw: opkomst van de natuurwetenschappen**
 - de ontdekkingen Copernicus, Kepler, Galileo Galilei, Newton
 - Francis Bacon (1561 – 1626): wantrouwen jegens de taal als voertuig van de waarheid -> verwerving van kennis is mogelijk uitsluitend door menselijke *waarneming* ->
 - eigen ervaring (eventueel van experimenteel gecreëerde of gemanipuleerde wekelijkheid) werd *superieur aan de autoriteit van de klassieke teksten*
 - de universiteiten kenden nog geen scheiding van „alfa-“ en „beta-vakken“, de trivium vakken net als natuurwetenschappen – onder filosofie

1. Een stukje geschiedenis

- **18de & 19de eeuw: herorientatie in de humanistische vakken**
- latijn blijft dominante wetenschappelijke taal tot einde van de 18de eeuw; daarna - afnemende belang ervan -> **dalende belang van klassieke teksten**
- nieuw: studie van contemporaine en op het eigen land gerichte geschiedenis
- ook ontstond er wetenschappelijke belangstelling voor de letterkunde van de eigen taal - > rond 1900: ontstaan van „moderne talen“ als studierichting
- na rond 1800: letteren en natuurwetenschappen worden gescheiden faculteiten, het is mogelijk om in allebei doctorsgraad te bahalen

2. De waarde van kennis

✓ Waarom is het goed om taal en literatuur te studeren?

Waarom bestuderen wij (...) taal en literatuur, in zonderheid oude? Om ons verstand te scherpen, ons zedelijk gevoel te versterken, onzen smaak te verfijnen en te ontwikkelen; wilt gij het met één woord horen, om in de ware zin humane mensen te worden. (Francken)

2. De waarde van kennis

✓ Wat zijn de taken van de wetenschap?

helpen om de werkelijkheid beter te leren begrijpen door:

1. **kennis voort te brengen** (nieuwsgierigheid te bevredigen en intellectueel ineteressante problemen op te lossen.)
2. **kennis te bewaren** (vooral bij de geesteswetenschappen: het reactiveren en toegankelijk maken van kennis, het beschikbaar stellen van kennis voor verschillende publieksgroepen)

2. De waarde van kennis

✓ Hoe kun je als „alfa“ kennis bewaren?

als taalkundige:

dialecten als cultureel erfgoed „verzamelen“, beheren;

als letterkundige:

waardevolle (oude) teksten beheren;

als geschiedkundige:

materiële objecten uit het verleden beheren, archiveren

2. De waarde van kennis

✓ Kunnen de humaniora echter objectieve kennis produceren?

- **de beperkingen:**

- we kunnen niet objectief, „theorie-vrij“ observeren, onze waarneming is gekleurd door het natuurlijk kenvermogen van het subject;
- we kunnen niet objectief beschrijven, alles wordt door de taal „gekleurd“ -> **(ver)taalprobleem:**

hoe moet het Engelse woord „mat“ naar het Nederlands vertaald worden? Vloerkleed, tapijtje, kleedje? Elk woord heeft zijn eigen betekenisnuance, een prototypie.

-> het is onvertaalbaar (Weten hoe een prototypische Engelse „mat“ er uitziet lost het probleem maar gedeeltelijk op)

*(*hiertegenover staat het **essentialisme** ->> zie les 1)*

2. De waarde van kennis

- de objecten van de onderzoek in de humaniora is vaak ***uniek***. De onderzoekers zijn er echter eerder op uit regelmatigheden op te sporen, uitspraken te doen over regelmatig terugkerende gebeurtenissen etc.

2. De waarde van kennis

➤ **Taak van wetenschap volgens Karel R. Popper:**

Fricctie tussen weten en niet-weten werpt praktische en theoretische problemen op. Denken over praktische problemen leidt tot theoretische problemen. Wetenschap heeft tot taak deze op te helderen.

➤ **Taak van wetenschap volgens Paul Feyerabend:**

Wetenschap is in dienst van de samenleving, heeft dus tot taak praktische problemen op te lossen.

3. Groei van kennis

✓ Breidt de wetenschappelijke kennis zich uit? Waaraan kun je dat zien?

➤ De weteschaftsfilosofie vraagt niet naar kwantiteit maar naar kwaliteit – is de nieuwe kennis (bv. over Shakespeare) betrouwbaarder?

✓ De wetenschappers beweren dat hun theorieën „waar“ zijn. Wat betekent dit in de context van de wetenschappelijke vooruitgang?

„wetenschappelijke kennis is de best mogelijke kennis op een bepaald moment; (...) de kennis waar de best mogelijke rationele rechtvaardiging voor kan worden gegeven“ (Pollmann)

3. Groei van kennis

➤ groei van kennis bij Karel Popper

Kennis groeit wanneer een door de feiten verslaagde theorie opgevolgd wordt door een andere, die én de oude feiten behoudt én de nieuwe feiten erbij voegt. Iedere nieuwe theorie voegt feiten toe -> kennis groeit.

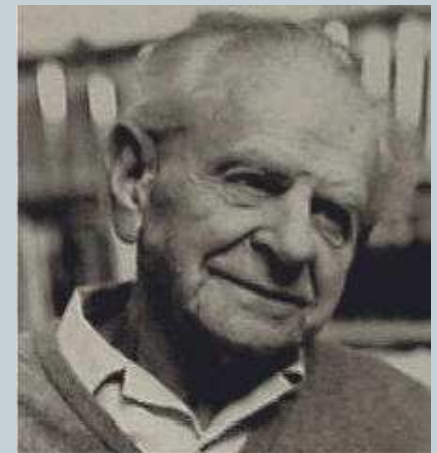
➤ vooruitgang van de wetenschap en Kuhn

De *paradigma's* (zie les 1) zijn onvergelykbaar, er kan dus geen vooruitgang gesignaliseerd worden. Tussen de leden van verschillende paradigma's hebben geen zekerheid dat ze dezelfde „taal“ spreken.

4. Popper versus Feyerabend

- **Karel R. Popper** (1902 Wenen – 1994 Londen)
- ***kritisch rationalisme*** - verwerping van het klassiek empirisme en van het observatie-inductiemodel dat zich daaruit had ontwikkeld
- ***het toetsen van een theorie volgens Popper***
 1. Een theorie wordt getoetst aan de hand van een singuliere uitspraak, de basiszin.
 2. De basiszin kan in tegenspraak zijn met een theorie. Daarmee is die basiszin een potentiële ***falsificator*** (Theorie: 'Alle zwanen zijn wit'. Potentiële falsificator: 'Er is één zwarte zwaan')
 3. Wanneer de falsificator wordt aanvaard - 'Er is één zwarte zwaan' - wordt de universele uitspraak over witte zwanen weerlegd. Wanneer de falsificator niet wordt aanvaard krijgt de theorie een hogere 'corroboratiegraad'.

4. Popper versus Feyerabend

➤ **Bijdrage van Popper:**

hij was een *fallibilist* (van het wetenschappelijk werk moet geëist worden dat het open is voor kritiek)

-> Dit maakt Popper tot een tegenstaander van dogmatische attitude bij de wetenschapper. Dogmatisch kennis laat geen weerlegging toe, is niet toetsbaar (deze houding vindt Popper bij Marx en Freud)

➤ **Kritiek op Popper:**

wetenschap in de praktijk (bv. de geschiedwetenschap) ontwikkelt zich veel langzamer en onvoorspelbaarder dan Popper voor mogelijk hield (verschillende en zelfs tegenstrijdige visies bestaan gezellig jarenlang naast elkaar voort)

4. Popper versus Feyerabend

- **Paul Feyerabend** (1924 Wenen – 1994 Genolier)

Against Method: Outline of an Anarchistic Theory of Knowledge
(1975)

- zijn theorie van wetenschappelijke methodologie gaat tegen alle pogingen van zijn voorgangers in om een universele wetenschappelijke, methode te karakteriseren
- aan de hand van het voorbeeld van Galileo: vooruitgang juist door doorbreken van bestaande wetten en methoden, door propaganda eerder dan rationele argumentatie
=> de enige methode: ***anything goes***
- **wetensch. en politiek:** Feyerabend pleit voor een pluralistisch denkklimaat en scheiding tussen staat en wetenschap.

